

Pierwotna wersja tekstu ukazała się w *International Journal of Group Psychotherapy*. 1992; 42, 2: 287-291.
International Journal of Group Psychotherapy jest czasopismem The American Group Psychotherapy Association, Inc. wydawanym przez **Guilford Press**, link do IJGP:
http://www.guilford.com/cgi-bin/cartscript.cgi?page=pr/jngr.htm&dir=periodicals/per_psych&cart_id=502508.28283
Tłumaczenie za zgodą autora i wydawcy Katarzyna Klasa, redakcja tekstu Jerzy A. Sobański.

Judith C. Simon

NIEOBECNOŚĆ TERAPEUTY GRUPOWEGO I TERAPEUTA NA ZASTĘPSTWIE.
THE GROUP THERAPIST'S ABSENCE AND THE SUBSTITUTE LEADER.

Streszczenie

Prowadzenie grupy terapeutycznej przez jednego terapeutę stwarza problem w przypadku jego nieobecności. W artykule niniejszym przedstawiano szereg opinii dotyczących pojedynczego terapeuty prowadzącego grupę, jak również doświadczenia własne autorki związane z wykorzystywaniem terapeuty ją zastępującego. Omówiono wybór terapeuty na zastępstwo, przygotowanie grupy, bieżące wykorzystanie terapeuty zastępującego oraz korzyści wynikające z tego rozwiązania dla radzenia sobie z nieobecnością prowadzącego grupę.

Abstract

When a group is led by a single individual the therapist's absence creates a management problem. This article presents several opinions for the solo leader. The author has used a substitute leader, and this experience is presented and evaluated. Discussion includes selection of a substitute, group preparation, on-going use of the substitute, and benefits of this alternative for the management of the leader's absence.

Słowa klucze: grupa prowadzona przez jednego terapeutę, nieobecność terapeuty, terapeuta zastępujący

Key words: single-led therapeutic group, therapist's absence, substitute leader

Kiedy grupa terapeutyczna prowadzona jest przez jednego terapeutę, jego nieobecność stwarza problem, z którym należy sobie poradzić. Możliwe jest tu kilka rozwiązań: odwołanie zajęć grupowych, zapewnienie zastępczego spotkania, przeprowadzenie sesji dwukrotnie dłuższej niż zawsze przed lub po nieobecności prowadzącego, spotkanie grupy bez prowadzącego lub zapewnienie zastępstwa dla prowadzącego [1].

Odwołanie spotkania grupy jest stratą czasu dla jej uczestników. Może to uniemożliwić im zajęcie się znaczeniem nieobecności (separacji) terapeuty (rodzica). Niektórzy pacjenci mogą mieć trudność w radzeniu sobie z przerwą w ciągłości, a pacjenci bardziej podatni na zranienie mogą

czuć się popychani do przedwczesnego przerwania leczenia. Znaczny odstęp między spotkaniami, na przykład 3 tygodnie, może spowodować zmniejszenie zaangażowania pacjentów i zagrożenie dla istnienia grupy. Dodatkowo, przez odwoływanie sesji grupowych terapeuta komunikuje swoje niepewne nastawienie co do ważności grupy.

Zapewnienie spotkań zastępczych ("nadrabiających") nie umożliwia odniesienia się pacjentów do utraty ciągłości, a może blokować omawianie uczuć złości i opuszczenia. Takie spotkania faktycznie komunikują zaangażowanie terapeuty w grupę [2]. Jednak w rzeczywistości bardzo trudno jest zaplanować czas w sposób odpowiadający wszystkim stronom. Zaaranżowanie zamiennych spotkań dla skompensowania 2-3 tygodniowej nieobecności terapeuty jest niemal niemożliwe.

Prowadzenie sesji o podwójnej długości jest odpowiednie w wypadku jednorazowej nieobecności. Podobnie jak sesje zastępcze, podwójne sesje następujące po nieobecności lidera stanowią przerwę w ciągłości.

Spotkanie grupy bez terapeuty wiąże się ze swoistym zapewnieniem symbolicznego bezpieczeństwa poprzez spotkanie się w tym samym czasie i miejscu, jednak wielokrotne sesje bez terapeuty mogą podminować spójność grupową i być zbyt konfrontujące dla niektórych pacjentów. Co więcej, nie można zapomnieć o kwestii odpowiedzialności.

Spójność grupowa i siła kolektywnego ego są czynnikami, które trzeba rozważyć podczas oceny wymienionych opcji postępowania. Uwzględnione powinno być przy tym rozważenie czasu istnienia grupy i stadium jej funkcjonowania, bieżących danych demograficznych odnośnie doświadczenia w terapii i rozpoznań poszczególnych członków, oraz ostatnich wydarzeń w życiu grupy, które mogą zagrażać jej integralności.

Aranżowanie zastępczego terapeuty zapewnia grupie profesjonalną opiekę, komunikuje zaangażowanie terapeuty, pozwala na utrzymanie ciągłości grupy, dostarcza nowego materiału do pracy terapeutycznej oraz współuczestniczącego konsultanta dla głównego terapeuty.

TERAPEUTA ZASTĘPUJĄCY

Wybór i przygotowanie zastępcy są wyzwaniem dla klinicysty. Dane z literatury [3, 4, 5] oraz doświadczenia z pracy z koterapeutami wskazują, że najlepszym zastępcą wydaje się być doświadczony terapeuta grupowy o eklektycznej orientacji teoretycznej.

Alternatywny i główny lider muszą spędzić razem adekwatną ilość czasu przed pierwszą nieobecnością tego drugiego. Ewolucja grupy, jej stan obecny, tematy grupowe, dynamika, troski, oraz ogólny obraz tego, jak funkcjonuje główny terapeuta, są ważnymi tematami do omówienia. Podobnie lęk wyrażany przez grupę, problematyka poszczególnych pacjentów, cele, styl interakcji i to, czego można się spodziewać lub na co można mieć nadzieję odnośnie pacjentów podczas

nieobecności terapeuty grupowego. Zastępca powinien także mieć świadomość tego, jak grupa przygotowuje się na doświadczenie zastępstwa.

Każdy niepokój terapeuty w przewidywaniu "dzielenia się" grupą, chociaż trudny do odniesienia, wymaga uwagi. Spodziewać można się tu lęku przed oceną kompetencji zawodowych.

W interesie maksymalnej spójności, główny terapeuta powinien umożliwić zastępcy zajęcie się logistyką w zwykły sposób. Dotyczy to takich detali jak rozsadzanie, spóźnienia i rozpoczynanie sesji. Zalecane rozwiązanie finansowe to zapłacenie zastępcy przez zasadniczego terapeuty zwykłej kwoty dochodu z prowadzonych przez niego sesji.

Rola zastępcy jest złożona: bycie uczestnikiem, obserwatorem i quasi-prowadzącym grupę, jest czynnością wymagającą odpowiedniego balansowania. Z definicji, rola zastępcy terapeuty wymaga ograniczenia zasięgu i głębokości pracy terapeutycznej. Krótkie i okresowe uczestniczenie w grupie oraz fakt, że określa ją podstawowy terapeuta, uniemożliwia zastępcy swobodne wykorzystanie swoich profesjonalnych umiejętności. Z pełnieniem tej roli nieodłącznie wiąże się frustracja.

Bieżące informowanie zastępcy o ważniejszych wydarzeniach w życiu grupy podtrzymuje możliwość wykorzystania go jako zmiennika i/lub konsultanta. Pierwotny terapeuta i jego zastępca powinni rozmawiać przed i po każdej sesji lub serii sesji.

PRZYGOTOWANIE GRUPY

Pacjenci są informowani o istnieniu terapeuty - zastępcy podczas wywiadu(ów) przygotowującego do wejścia do grupy i fakt, że inny klinicysta prowadzi grupę podczas nieobecności głównego terapeuty jest elementem kultury grupy (jej struktury lub tradycji - przyp. red.). Zalecane jest zawiadamianie grupy o nieobecności terapeuty z wyprzedzeniem kilku tygodni, wraz z podaniem nazwiska zastępcy, wyrażeniem zaufania do niego, rozeznaniem reakcji poszczególnych członków grupy. Zbliżająca się nieobecność i reakcje na nią stają się komponentem grupowego materiału na kilka sesji. Zaprzeczenie, złość, podekscytowanie, pozytywne przewidywania i uraza są najczęstszymi wstępnymi reakcjami. Grupa powinna zostać poinformowana, że prowadzący będą się kontaktować.

TRWAŁE KORZYSTANIE Z ZASTĘPCY

Praktyka zapewniania stałego zastępcy terapeuty podczas jego nieobecności stała się częścią grupowego modus operandi (innym rozwiązaniem, spotykanym także w Polsce, jest ciągła współpraca dwóch wymiennie zastępujących koterapeutów - jednak nie prowadzących grupy jednocześnie jak ma to miejsce w tradycyjnym modelu koterapii - przyp. red.). Zmiennik staje się osobą znaczącą dla grupy, nawet podczas miesięcy jego nieuczestniczenia w aktywności grupy.

Komunikacja między liderami, której grupa jest świadoma, wzmacnia ciągłość przed i po nieobecnościach. Po czasie, gdy zastępca staje się osobą osadzoną w egzystencji grupy, członkowie są w większym i szerszym stopniu zdolni do odniesienia się do obu prowadzących. Zastępca umożliwia wydobywanie się na powierzchnię reakcji na nieobecność głównego terapeuty, oraz ich większą dostępność dla terapeutycznego przeanalizowania, niż stałoby się to, gdyby użyto innych opcji postępowania w wypadku nieobecności terapeuty.

Sesje z zastępcą są odmienne od zwykłych grupowych spotkań terapeutycznych. Głębokość materiału jest bardziej ograniczona, inny, bardziej "operacyjny", jest opór. Pacjenci stają w obliczu dodatkowej możliwości pojawienia się rodzicielsko/autorytarnego przeniesienia. Gdy z czasem członkowie grupy bardziej ufają zastępcy, stają się coraz bardziej zdolni do doświadczania i omawiania swoich projekcji na osobę zastępcy. Inną korzyść z posiadania i korzystania z zastępcy to bardziej obiektywna obserwacja postępów pacjentów i/lub braku poprawy.

Oprócz roli okresowego zastępczego prowadzącego grupę, zmiennik może pełnić rolę konsultanta dla głównego terapeuty. Zastępstwo w razie konieczności jest korzyścią oczywistą.

Podsumowując, spośród wymienionych powyżej opcji postępowania w przypadku nieobecności terapeuty jednoosobowo prowadzonej grupy, alternatywa zastępstwa, bardziej niż inne pozwala na zachowanie ciągłości, adekwatnej opieki, oraz nowych możliwości pojawienia się przeniesienia doświadczanego przez członków grupy. Prowadzący komunikuje ważność grupy jej członkom, zyskując jednocześnie możliwość konsultacji ze współpracującym profesjonalistą oraz zabezpieczenie w razie takiej konieczności.

PIŚMIENNICTWO

1. Rutan JS, Alonso A, Molin R. Handling the absence of the leader. *Int. J. Gr. Psychother.* 1984; 34: 273-287.
2. Kadis AL. The alternate meeting in group psychotherapy. *Am. J. Psychother.* 1965; 10: 275-291.
3. MacLennon B. Co-therapy. *Int. J. Gr. Psychother.* 1965; 15: 154-165.
4. Mintz EE. Male-female co-therapists: Some values and some problems. *Am. J. Psychother.* 1965; 19: 293 - 301.
5. Paulson I, Burroughs JC, Gelb CB. Co-therapy: What is the crux of the relationship? *Int. J. Gr. Psychother.* 1967; 26: 213-224.
6. Sperling M, Kibel H, Loutsch E. Amelioration of transference resistance. Substitute therapists in milieu of group psychotherapy. *Int. J. Gr. Psychother.* 1990; 40: 79-90.